

na pričanju, nego čine suštinu nastavnikovog izlaganja. Ovo su osobenosti predavanja na časovima u visokoškolskim ustanovama.

Školsko predavanje suštinski se razlikuje od predavanja u visokoj školi. Prije svega, predavanja u čistom obliku gotovo i nema na časovima istorije u srednjoj školi, čak ni u X razredu. Predavanje nije oblik usmenog izlaganja, nego druga vrsta časa istorije, posebni način njegove organizacije.

Školsko predavanje traje 45 minuta, a ne dva sata kao akademsko predavanje. U X razredu školsko predavanje može obuhvatiti dva—tri časa, poslije čega dolazi čas ponavljanja ili ispitivanja. Veliki broj lenjingradskih nastavnika izložio je pitanje prelaska na NEP i suštinu NEP-a na dva časa. Obično čas analize i uopštavanja koji se pretežno sprovodi u obliku razgovora, razlikuje se od školskog predavanja po tome što na takvom času analizu istorijske građe vrši sam nastavnik. Ali, za razliku od akademskog predavanja školsko predavanje uključuje i elemente razgovora. Školsko predavanje počinje uvodnim razgovorom. U toku predavanja nastavnik više puta prekida svoje izlaganje postavljajući razredu pitanja koja zahtijevaju misaonu aktivnost i unosi na taj način elemente razgovora. Školsko predavanje završava se zaključnim razgovorom o izloženoj građi. Osobnost školskog predavanja je u tome što nastavnik neposredno rukovodi sažetim zapisivanjem sadržaja predavanja od strane učenika. On saopštava učenicima temu predavanja, ukazuje na naslove tačaka plana predavanja dok izlaže, intonacijom podvlači važne momente da bi se zabilježili i sugerise kraće i preciznije formulacije, omogućava da se doslovno ili gotovo doslovno zapišu zaključci. Razumije se, školsko predavanje nastavnik drži sporijim tempom, nego predavač u visokoj školi.

Osnovne pretpostavke za školsko predavanje dobro su formulisane u knjizi V. N. Bernardskog »Metodi nastave istorije u starijim razredima« (1939):

1. Predavanje mora biti besprijekorno u naučnom pogledu.
2. Predavanje mora biti šire od sadržaja udžbenika ili, u najmanju ruku, na nekim mjestima treba da izađe iz okvira onoga što je ispričano u udžbeniku. Ako predavanje bude samo skraćeni sadržaj udžbenika, ili, ma-

nje—više, tačna rekonstrukcija teksta iz udžbenika, onda će učenici prestati da slušaju predavanje.

3. Predavanje mora da sadrži unutrašnju očiglednost, stvarajući kod učenika živo poimanje prošlosti.
4. Istovremeno predavanje mora da uči misliti. Ono mora da pruži obrazac analize i uopštavanja istorijskih događaja. Svojom građom ono mora da vaspitava »istorijsko mišljenje« učenika.
5. I na kraju, radi toga da bi učenici shvatili predavanje, nastavnik mora stalno da usavršava svoj jezik.

Organizacija časa u obliku predavanja svrsishodna je u sljedećim slučajevima:

1) Kada je u izlaganju složene istorijske građe neophodno da se učenicima pokaže zakonitost i logika događaja i da se izvrši njihova dublja i šira analiza. Na primjer, to su izlaganja o borbi pravaca unutar jakobinske diktature i o događajima 9. termidora, o osnovnim etapama razvoja pokreta narodnjaka, o Stolipinovoj agrarnoj reformi i njenim rezultatima i t. sl.

2) Prilikom izlaganja građe programa u kojoj preovlađuju teoretska pitanja (»Teorija naučnog komunizma i suština kapitalističke eksploatacije po K. Marksu«).

3) Prilikom ponavljanja obrađene građe na kraju godine, a naročito u završnim razredima kada je korisna organizacija preglednih predavanja.

Često se zamjera preglednim predavanjima kao metodu ponavljanja u X razredu zato što takva predavanja umanjuju samostalnost učenika, pretvaraju ponavljanje u pripremanje za ispit. S ovim se ne možemo složiti. Predavanje zahtijeva od učenika višu kulturu slušanja i samostalniji domaći rad. Neophodno je samo to da se pregledno predavanje u X razredu kombinuje sa zadatkom u udžbeniku i da učenici na osnovu predavanja i udžbenika obavezno sastave plan-konspekt svoga odgovora u obimu ispitnog pitanja.

Da rezimiramo.

1. Usmeno saopštavanje istorijskih znanja na času ostvaruje se putem nastavnikovog izlaganja građe i putem razmatranja u toku razgovora. Osnovne vrste izlaganja su: pripovijedanje, opis i karakterizacija, objašnjenje i rasuđivanje.

2. Na časovima istorije dominira oblik pripovijedanja o konkretnim događajima ili istorijskim procesima. Razlikujemo pripovijedanje u obliku sažetog saopštenja